מסורת הש"ס

א. יומא סא,ב. מנחות ה,א. תוספתא נגעים פ"ט א.

ב. עיין מנחות פז,א.

ג. מנחות נז,ב. ספרי במדבר ז א. במ"ר פי"ב טו. ילק"ש תורה תשיב.

גרסות

לעולת חובה בכתי"מ: **לעולה חובה.**

זו עולה בכתי"מ: **זה עולה.**

להתירו יש בכתי"י: **להכשירו.**

גודשה לתוכה בכתי"מ: **גדושה בתוכה.**

מדת בכתי"מ ובמשניות: **מדות.**

משום זה בכל כתה"י ובשטמ"ק וברש"י כתי"י: **מן השם הוא.**

נעקר בכתי"מ: **נעבר.**

מני בכתי"מ: **כל מדות מני.**

אי רבנן חדא ומחוק בכל כתה"י ובדפו"י: **ואי רבנן חד מחוק.**

יבש בכתי"מ: **היבש.**

ומשום כך יש מקום לומר שאי [אם] **לא חזו** [אינם ראויים] **להיות קרבים שוב כעולת חובה** (משום שנשחטו שלא לשמם, ולא עלו לחובתם) — לכך **קרבי** [יקרבו] **לעולת נדבה**, ויהא דינם כשאר עולות הנדבה. **אלא הכא** [כאן, באשם מצורע שנשחט שלא לשמו], **אי לא מוקמית ליה במילתיה** [אם אתה לא מעמיד אותו בעניינו, בדינו הראשון], ולכך מחייבו אף בנסכים — אין לו עוד תקנה כאשם, שהרי **אשם** הבא **בנדבה מי איכא** [האם יש]? ומעירים: **תניא כוותיה** [שנויה ברייתא כשיטתו] זו של **ר' יוחנן: אשם מצורע ששחטו שלא לשמו, או שלא נתן** הכהן **מדמו** של הקרבן **על גבי הבהונות** של המצורע, כנדרש לטהרתו — אין הקרבן עולה למצורע לחובתו, **והרי** בהמה **זו** תקרב כקרבן **עולה לגבי מזבח**, וקרבן זה הריהו **טעון נסכים** כדין נסכי אשם מצורע, **והמצורע צריך אשם אחר** כדי **להתירו** מטומאת צרעתו.

א משנה כל המדות (כלי המדידה) שהיו **בבית המקדש היו נגדשות** (שפני הדבר הנמדד בכלים אלה היה נישא מעל לשפת הכלי), **חוץ** מכלי המידה בו נמדד עשרון הסולת למנחת חביתין **של כהן גדול** המובאת בכל יום, **שהיה גודשה לתוכה**, שהיו מודדים עשרון זה במידה גדולה מהרגיל, המכילה עשרון גדוש כשפני הדבר הנמדד בתוך הכלי משתווים לשפת הכלי. בכלי המשמש **למדת הלח**, דין **בירוציהן** (הדבר הגודש את הכלי וגולש אל מחוצה לו) שהם **קדש**. ואילו **במדת היבש בירוציהן חול**, שהכלי אינו מקדש אלא את שבתוכו ממש. **ר' עקיבא אומר**: בכל **מדת הלח** כיון שהם עצמם **קדש, לפיכך** אף **בירוציהן קדש**. מה שאין כן **במדת היבש**, כיון שהם **חול, לפיכך** אף **בירוציהן חול. ר' יוסי אומר** כנגד דברי ר' עקיבא הללו: **לא משום** טעם **זה, אלא** הטעם להבדל הוא, שכן הדבר **הלח** מטבעו **נעקר** (נייד, נוזלי), ולכך יש מקום לומר שהדבר הלח שנשפך אל מחוץ לכלי עתה, הוא זה שהיה בתוכו בתחילה (והתקדש בו), ובא הנוזל שגדש את הכלי ודחהו אל מחוץ לכלי. ואילו הדבר **היבש** מטבעו **אינו נעקר**, ולכך יש לומר שהדבר הנגדש אל מחוץ לכלי, לא היה בו אף בתחילתו, ולא התקדש בו.

ב גמרא שנינו במשנתנו כי כל המידות שהיו במקדש היו נגדשות. ותוהים: שנינו לעיל (פז,א) שנחלקו חכמים ור' מאיר באשר למידות היבש שהיו במקדש, שלדעת חכמים לא היו אלא שני סוגי כלי מדידה, של חצי עשרון ושל עשרון (ובסוגיה למעלה, פז,ב, הוכח כי מחוק היה). ולדעת ר' מאיר היו שלושה: של עשרון מחוק ועשרון גדוש וחצי עשרון. ומעתה יש לשאול, כשיטת **מני** [מי, מדעות אלה, היא] משנתנו? שכן **אי** [אם] היא שיטת **ר' מאיר** — והלוא לשיטתו רק כלי עשרון **חד** [אחד] **גדוש הוה** [היה], והאחר היה מחוק, ואילו במשנתנו שנינו שכל המידות שבמקדש היו נגדשות. **ואי** [אם] משנתנו היא כשיטת **רבנן** [חכמים] — והרי לשיטתם, רק עשרון **חדא** [אחד] היה, **ומחוק הוה** [היה], ושלא כדברי משנתנו! **אמר רב חסדא: לעולם** משנתנו הריהי כשיטת **ר' מאיר, ומאי**, [ומה פירוש] הנאמר בה **"כל מדות** שהיו במקדש"? אין הכוונה לכלי המידה אלא **לכל המדידות** שהיו במקדש, שכולן נעשו בעשרון גדוש.

ג עוד שנינו במשנתנו כי **מדת הלח בירוציהן קדש** ואילו בירוצי מידות היבש אינם קדושים. ובעקבות דברי תנא קמא אלה הובאו דברי ר' עקיבא ודברי ר' יוסי בהסברת ההבדל. ושואלים: מאחר ומוסכם על שלושת החכמים הללו דין הבירוצים **במאי קא מיפלגי** [במה, באיזה עקרון הלכתי, הם חלוקים]? ומשיבים: **תנא קמא סבר** [התנא הראשון סבור] כי **מדת הלח נמשחה** בשמן המשחה, כשאר כלי השרת שבמקדש, **בין** על פני דפנותיה **מבפנים ובין** על פני דפנותיה **שמבחוץ**, והתקדשו איפוא גם צדדיה החיצוניים, ולכך הבירוצים הנשפכים על צידו החיצוני של כלי למדידת לח הריהם קדושים. ואילו **מדת היבש נמשחה מבפנים** בלבד, **ולא נמשחה מבחוץ**, ולכך אין בירוצי מידת היבש מתקדשים. **ואילו ר' עקיבא סבר** [סבור] כי **מדת הלח נמשחה בין מבפנים בין מבחוץ**, ולכך בירוציה התקדשו. בעוד **שמדת היבש לא נמשחה כל עיקר**, ולכך אמר ר' עקיבא במשנתנו כי מידת היבש היא עצמה חול, וברור הוא כי בירוציה גם הם חול.

עיונים

אי לא חזו לעולת חובה קרבי לעולת נדבה אלא הכא... הסבירו אחרונים את הדברים, שכן קרבן עולה, כיון שהוא בא בחובה ובא אף בנדבה — יש מקום לומר כי לא עצם קרבן העולה הוא המטיל את כפל המנחה, אלא החובה להביאו היא שגרמה לו את כפל המנחה. ולכן, כאשר נשחטה העולה שלא לשמה, ולא קיים בה את חובתו — שוב אין מקום לחיוב זה של כפל המנחה, מה שאין כן באשם שבא בחובה בלבד. נמצא שעיקר הקרבן וחובתו — כדבר אחד הם. ומעתה יש לומר כי כשהצריכה בו התורה נסכים — הרי זה משום שהקרבן כשלעצמו טעון נסכים. ולכך, אם קרבן זה הריהו כשר כשנשחט שלא לשמו — יש להביא עמו את נסכיו, שהרי שחיטה זו לא יצרה סוג חדש של קרבן, אלא הריהו אותו קרבן כשהיה, אלא שהתקלקל (חזו"א).

אשם נדבה מי איכא ואף שאשם תלוי בא בנדבה, וכדרך שאמר ר' אליעזר כי יכול אדם להתנדב אשם זה בכל יום ובכל עת שירצה — מכל מקום כאשר הוא מפריש אשם זה, הריהו מפרישו על ספק חטא מסויים שאפשר שחטא בו. ולכך, אין קרבן אשם המצורע (שהופרש לשם טהרתו של המצורע), יכול להיעשות אשם תלוי. שאין זה כעולה הבאה בנדבה כלשעצמה, שלכך יכולה עולת החובה להיעשות עולת נדבה (רשב"א).

כל מדות שבמקדש היו נגדשות לשון זו כוללת הן את שתי מידות היבש (עשרון, וחצי עשרון), והן את שבע מידות הלח שהיו במקדש. שהרי כאשר עניינה של המשנה דווקא במידות היבש, הריהי מפרטת ואומרת "מידות של יבש", ובמידת הלח הריהי מדייקת ואומרת "מידות של לח" (לעיל פז,ב). ועולים הדברים כדברי התוס' (לעיל ח,ב) שאף מידות הלח נקראות בשם "מידות". ואולם הקשו על כך אחרונים, שהרי במידות הלח היו מודדים יין ושמן ומים, ואלה אין גודשן שווה, וכמו שכתבו התוס' זבחים פח,א, ואם כן אינו יכול לכוללם כאחד (רש"ש).

היו נגדשות והסבירו אחרונים שאין הכוונה שנותן בכלי מדידת היבש יותר ממידת עשרון, שהרי למדנו למעלה (עו,ב) כי כל המנחות שריבה במידת עשרונן הריהן פסולות, ופירש רש"י שם שהכוונה שעשה העשרון גדוש. אלא כוונת הנאמר "נגדשות" — שהמידה הנמדדת בכלי זה היא עשרון (ולא יותר), ואולם חלקו של עשרון זה הריהו גדוש, כלומר, מתנשא אל מעבר לשפת הכלי (עול"ש).

לעולם ר' מאיר תהו אחרונים על העמדת שיטת משנתנו כשיטת ר' מאיר, שהרי שיטת תנא משנתנו היא כי בירוצי מידות הלח התקדשו, ואילו בסוגיה לעיל (פח,א) הסביר ר' יוחנן שר' מאיר סבור שבירוצי מידות הלח לא התקדשו! ויש שתירצו שמחלוקת סוגיות היא לפנינו בדעתו של ר' מאיר (עול"ש). ויש שאמרו כי אין כוונת רב חסדא לומר שר' מאיר הוא התנא של משנתנו, אלא תנא אחר הסבור כר' מאיר שהיו שתי מידות עשרון במקדש, ואולם סבור שלא כדעתו לענין בירוצי מידות הלח. ועוד השיבו, שהסברו של ר' יוחנן בשיטת ר' מאיר (המובא בסוגיה שלמעלה) אינו אלא אופן אחד המובא באותה סוגיה בהסבר שיטת ר' מאיר. ואמנם באותה סוגיה הובא גם הסברו של אביי, המסביר באופן שונה את שיטת ר' מאיר. ולדעת אביי אין ר' מאיר סבור בהכרח שבירוצי מידות הלח לא התקדשו (איזהו מקומן).

הלח נמשחה בין מבפנים בין מבחוץ... יבש נמשחה מבפנים ולא נמשחה מבחוץ רש"י ותוס' (לעיל נז,ב) הסבירו מה טעמה של חלוקה זו שבין הכלי המשמש את הלח לכלי המשמש את היבש: שכן בכתוב העוסק במשיחתם של כלי המקדש "ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אותו ויקדש אותו ואת כל כליו ואת המזבח ואת כל כליו וימשחם ויקדש אותם" (במדבר ז, א), משיחתם של כלי המקדש נאמרה בסמוך למשיחתם של כלי המזבח, וכשם שכלי המזבח הינם כלי לח, אף כלי השרת שנמשחו (מבפנים ומבחוץ, לדעת תנא קמא) הריהם של הלח. ואילו כלי השרת שהם של היבש, לא נמשחו אלא מבפנים ולא מבחוץ (ובסברת הדבר כתבו אחרונים שכן הדבר הלח נזקק ביותר לכלי, שהרי בלעדי הכלי אין הוא מתקיים כלל ועיקר. מה שאין כן, הדבר היבש נזקק פחות לכלי מהדבר הלח, שהרי יכול הוא להתקיים אף בלא כלי. יוס"ד).

מבפנים... מבחוץ יעויין ב"עיונים" לעיל (נז,ב) מחלוקתם של אחרונים בפירוש הדברים: האם הכוונה בלשונות "מבפנים" ו"מבחוץ" לומר שהמשיחה נעשתה בחלקו הפנימי של הכלי וכן בחלקו החיצוני (ואולם ודאי הוא שהכלי לא היה נמשח על פני כולו, אלא במקום אחד בלבד). או שהכוונה בלשונות "מבפנים" ו"מבחוץ" שאמנם הכלי היה נמשח רק במקום אחד, אלא שאותה משיחה היתה מקדשת את הכלי הן בתוכו והן מבחוץ לו.

ור' עקיבא... מדת יבש לא נמשחה כל עיקר כדי להסביר את ההבדל בין כלי מדידת היבש לכלי מדידת הלח לשיטת ר' עקיבא, אמרו אחרונים כי לדעתו לא התקדשו אלא הכלים המכילים את הדברים הלחים, משום שדברים אלה מוכנים לעשיית מצוותם מיד עם נתינתם בכלי מידתם (כגון יין לנסך, ושמן הניתן על המצורע) ואין חסר להם אלא קידושם, ולכן נמשח כלי מידתם כדי שיקדשם. מה שאין כן בדברים היבשים הניתנים בכלי מדידת היבש, שלרוב אינם מוכנים עדיין לעשיית מצוותם, וזקוקים להכשר ותיקון נוסף כדי שיבואו לכלל מצוה, וכגון מתן שמן ולבונה לסולת שקודם לכן אינם ראויים להתקדש (חו"ב).

ובאשר להסבר עצם דברי ר' עקיבא האומר במשנתנו כי בירוציהם של כלי היבש הינם חול נחלקו המפרשים. יש שאמרו כי לדעת ר' עקיבא בירוצי כלי היבש הינם חול גמור, ואולם מה שבתוכם אמנם אינו קדוש בקדושת הגוף, אבל קדוש בקדושת פה (רש"י). ויש שאמרו כי אף בירוצי היבש אינם חולין לגמרי, אלא שהתכוון ר' עקיבא לומר שאין בהם קדושת הגוף אלא קדושת דמים בלבד. מה שאין כן בדברים הנמצאים בתוך הכלי, שמתקדשים אחר כך בקדושת הגוף, כאשר הם נבללים עם השמן בכלי הלישה (קר"א).

אורח ההלכה

מדת הלח בירוציהן קדש בירוצי (=מה שנופל מן הכלי אחר שנתמלא. כס"מ) היין והשמן — קודש. לפי שהן יורדים על גב הכלי, וכלי הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ. ואף שאין כוונת המודד אלא למה שבכלי בלבד, גזרו חכמים שיתקדשו הבירוצים כדי שלא יאמרו שמוציאים מכלי שרת לחול. כתנא קמא במשנה וכגמרא. (רמב"ם ספר עבודה הלכות מעשה הקרבנות פ"ב ה"ט. שם הלכות כלי המקדש והעובדים בו פ"א הי"ט).

ואי לא חזו וכו'. אשם נדבה מי איכא — הילכך, לא הותר ליקרב למזבח אלא על ידי נסכים.

משנה שהיה גודשה בתוכה — שהיתה גדולה כל כך, שכשהיתה נמתקת היה בה עשרון. מדת היבש בירוציהן חול — מה שנופל מן הכלי לאחר שנתמלא, היינו "בירוצין". אלא שהלח נעקר — שהבירוצין נכנסו בכלי ונתקדשו בו, ושוב נעקרו ממנו כשנפלו חוץ. לפיכך הן קדש — דנכנסו בכלי ונתקדשו בו. ובירוצין של יבש אינו נעקר — מתוכו של כלי, שלא נכנס בתוך הכלי ולא נתקדש בו. לפיכך הוא חול.

גמרא מני — הא דקתני "כל המדות היו נגדשות"? אי רבי מאיר — דאמר לעיל (פז,א): גדוש — שבו היה מודד לכל המנחות, מחוק — מדה של כהן גדול, שהיתה גדולה כל כך שגודשה בתוכה. ומחוק הוי — ואפילו חד גדוש לא הוה! ומאי כל מדות — דלא תימא: כל המדות שהיו שם היו גדושות, דלא היתה אלא אחת גדושה. אלא הכי קתני מתניתין כל מדידות — שהיו מודדין בה היו גדושות. לא נמשחו בחוץ — לפיכך בירוציהן חול. רבי עקיבא סבר מדת יבש לא נמשחה כל עיקר — וחול היא. לפיכך מה שנפיש בכלי — קדושת פה הוא דמקדש ליה. הילכך, מה דאיצטריך ליה — מקדש, בירוצין, דלא צריך ליה — לא מקדש. לפיכך בירוציהן חול.

רש"י בת"ר

אי לא חזו לעולת חובה — חזו לעולת נדבה. וכיון דלא עקר שם עולה — [מותר] לשנותו [לעולה אחרת], דמעיקרא נמי [לעולה] הוה. אשם נדבה מי איכא — אין אשם בא אלא על חטא [או] להתירו למצורע לבא אל המחנה.

משנה שהיה גודשה בתוכה — כשהיה מחוק היה מחזיק כשאר עשרון גדוש. בירוציהן קודש — [כלי הלח] נמי איכא גודש. לא מן השם הוא זה — כלומר, לא זהו טעם של דבר, דולאי מדת יבש נמי קדש. אלא שהלח נעקר — מה שנשאר הכלי הנופל לאשון, כשמוסיפין עליו — נעקר ועולה למעלה. ומאחר שכבר קדשי הבירוצים בתוך הכלי. והיבש אינו נעקר — אלא במקומה עומד. הילכך, מה שנפיש — קדוש, ומה שבחוץ — לא קדש.

גמרא מני — הא דקתני "כל מדת היבש שבמקדש היו נגדשות"? דמדקתני "חוץ מעל כהן הגדול", דאמרינן לעיל דעשרון שלו מחוק היה לדברי הכל — מכלל דכל מדת יבש שבמקדש [היו] נגדשות. אי רבי מאיר — דאמר שני עשרונות היו שם — אחד היה גדוש, ומו לא! ואי רבנן חד — הוה, והוא גופיה מחוק, כדאמרינן לעיל: מדרבי מאיר נשמע לרבנן. כל מדידות — כלומר, כל מדידות שבמקדש שהיו מודדין בתוכו עשרון, כגון דכנס ומיל ופר — היו נגדשות. בין מבחוץ — שפת הכלי. הילכך, שפה מקדשה לבירוציהן. לא נמשחו כל עיקר — כדקתני "ומדת היבש חול". מיהו מה שמודדין בו קדוש קדושת הפה, וגברא נמי דצריך — מקדיש, ובירוציהן — לא מקדיש, דלא צריך להו.

תוספות

שני גזירין של שחרית — משום דלפני שחיטת תמיד השחר הן משכימין לסדר המערכה, לא חשיב אלא העוסקין בשעת התמיד. דסידור שני גזירין היה אפילו קודם

שפע למד את עמי www.hashefa.co.il © כל הזכויות שמורות. להסדרת אישור שימוש בתכנים נא לפנות לדוא"ל info@hashefa.com

וְרַבִּי יוֹסֵי סָבַר: אִידִי וְאִידִי — נִמְשְׁחָה מִבַּפְּנִים וְלֹא נִמְשְׁחָה מִבַּחוּץ, וְהָכָא הַיְינוּ טַעֲמָא: דְּלַח — נֶעֱקָר, וּמִגַּוָּוהּ דְּמָנָא קָא אָתֵי, וְהַיְבֵשׁ — אֵינוֹ נֶעֱקָר. וְכִי נֶעֱקָר מַאי הָוֵי? גַּבְרָא לְמַאי דְּצָרִיךְ קָא מְכַוֵּין! אָמַר רַב דִּימִי בַּר שִׁישְׁנָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב, זֹאת אוֹמֶרֶת: כְּלֵי שָׁרֵת מְקַדְּשִׁין שֶׁלֹּא מִדַּעַת. רָבִינָא אָמַר, לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ: כְּלֵי שָׁרֵת אֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא מִדַּעַת, וּגְזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ מוֹצִיאִין מִכְּלֵי שָׁרֵת לַחוֹל. מוֹתִיב רַבִּי זֵירָא: סִידֵּר אֶת הַלֶּחֶם וְאֶת הַבְּזִיכִין לְאַחַר הַשַּׁבָּת, וְהִקְטִיר אֶת הַבְּזִיכִין בַּשַּׁבָּת — פְּסוּלָה. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? יַנִּיחֵנוּ לַשַּׁבָּת הַבָּאָה, שֶׁאֲפִילּוּ הוּא עַל שֻׁלְחָן יָמִים רַבִּים — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. וְאַמַּאי? הָתָם נַמִּי לֵימָא: גְּזֵירָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ מַפְקִידִין בִּכְלֵי שָׁרֵת! — פְּנִים אַחוּץ קָא רָמֵית? פְּנִים — לָאו כּוּלֵּי עָלְמָא יָדְעִי, חוּץ — כּוּלֵּי עָלְמָא יָדְעִי.

ד תְּנַן הָתָם: מוֹתַר נְסָכִים לְקֵיץ הַמִּזְבֵּחַ. מַאי "מוֹתַר נְסָכִים"? רַבִּי חִיָּיא בַּר יוֹסֵף אָמַר: בֵּירוּצֵי מִדּוֹת. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, כְּאוֹתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ: הַמְקַבֵּל עָלָיו לְסַפֵּק סְלָתוֹת מֵאַרְבַּע, וְעָמְדוּ בְּשָׁלֹשׁ — יְסַפֵּק מֵאַרְבַּע,

בסלע — נותן ארבע סאין כמו שקיבל. קיבל עליו לתת שלש סאין בסלע, והוזלו.

רש"י בת"ר

פסולה — דמתוסרת זמן היא, דמשפטה לעמוד על השלחן שבעה ימים, ולא עמדה אלא ששה. **יניחוה לשבת הבאה** — שלשה עשר יום. **שאפילו היא על שלחן ימים רבים** — כגון ששה ימים, שעמד על השלחן קודם שבת הנאה. **ואמאי** — אין בכך כלום? והי נמי דאין ליה פוסלת בו לגזור שלא יאמרו. **מפקידין בכלי שרת** — מניחין בכלי שרת דבר הקדוש. דכל זמן שהוא בכלי שרת — אין נפסל בליגה. דהא האי לחם עמד יותר בכדי זמן על השלחן, ולא נפסל, ואתא לאתכשורי דבר הפסול בליגה. "מפקידין" — כעין פקדון, שלא יאבד ויפסל כל זמן שהוא שם. **פנים** — סידור לחם הפנים הוא בהיכל. **אחוץ** — מדידות (מונחת) [מנחות] בעזרה, וכולי עלמא חזי להו — ואיכא למגזר. אבל פנים, לאו כולי עלמא ידעי דעמד שם הלחם כל כך — ואיכא למגזר. **לקיץ המזבח** — כשהמזבח בטל, לוקחין מאותן נסכים כנסים לעולה, ומקיצין אותם. ולשון "קיץ" — היינו דבלות, כאדם שמביאין לו תאנים לאחר שעורה. והכי אמרינן בפרק קמא דשבועות: קיץ בנעות שום לאדם. **המקבל עליו** — אחד שקבל מעות מן הגזבר, וקבל עליו לספק לו סולת למנחות לכל השנה. **מארבע סאין בסלע** — והוקרו ועמדו שלש סאין בסלע — מספק מארבע. דמעות הקדש קונות, דהא (הדיוט) [הקדש] קנו ממנו במעות, דכתיב "ונתן הכסף וקם לו".

תוספות

תרומת הדשן, כדאיתא בסידור המערכה דאביי בפרק "אמר להן הממונה" (יומא לג,א). והיינו דאמר בירושלמי בפרק שני דיומא: אמר רבי יוחנן, לא גזרו על שני גזירין בשחרית — פירוש: שיהו בשעת הקטרת איברים. אמר רב אסי: מתניתין אמרה כן "בכל יום קרב בין הערבים באחד עשר", ולא אמר בשחרית כלום. ומהשתא ליכא למידק מהתם כלל, אי הויא בכהן אחד או בשני כהנים. ומיהו יש לדקדק מהא דתניא התם בגמרא ביומא (כו,ב): מנין לתמיד של בין הערבים שטעון שני גזירין בשני כהנים? שנאמר "יערכו עצים על האש" — אם אינו ענין לתמיד של שחר, שנאמר "ובער עליה הכהן עצים בבקר", תניהו ענין לתמיד של בין הערבים. ואימא: אידי ואידי — בתמיד של שחר, וקאמר רחמנא ניעבד בחד, והדר נעביד בתרי! אלמא משמע בהדיא דשל שחר — בחד, משום דכתיב "וביער" לשון יחיד, ושל בין הערבים — בתרי, משום דכתיב "יערכו" לשון רבים. ועוד תניא התם (כז,ב) בסוף פירקא: מי שזכה בתרומת הדשן — יזכה בסידור מערכה ובשני גזירי עצים.

כיצד יעשה — שלא יבא דבר לפסול? יניחנה עם הבזיכין לשבת הבאה. אי נמי: מה יעשה מן הלחם אחר שהוקטרו הבזיכין?

שאפילו הוא על השולחן ימים [רבים] אין בכך כלום — תימה דבפרק "המזבח מקדש" (זבחים פז,א) בעא מיניה רבא מרבה: לינה מועלת בראשו של מזבח או אינה מועלת? היכי דמי: אי דלא ירדו — השתא לנו בעזרה אמרת "לא ירדו", בראשו של מזבח מיבעיא?! אלא דירדו לשולחן מדמינן לה, דתנן: שאפילו הוא על השולחן ימים [רבים] אין בכך כלום. והשתא, הא לא דמי לשולחן, דהא אסידרו באחד בשבת קאי, משום דכלי שרת אין מקדשין שלא בזמנן. כדמוכח בפרק "שתי הלחם" (מנחות ק,א) דדייקינן מהכא: ואי סלקא דעתך כלי שרת מקדשין שלא בזמנן — ליקדוש וליפסל. ואם סידרן בשבת — הכי נמי, דאם לא סילקן לשבת אחרת, היה נפסל בלינה. ואהך גופה דאחד בשבת מקשי התם, דאי לילה אין מחוסר זמן, כי מטי לילה דבי שימשי — תיקדוש ותיפסל! ומשני רבא: בשקדם וסילקו. ורב אשי משני: אפילו בשלא קדם וסילקו — נעשה כמי שסידרו הקוף. ואם כן גבי מזבח, אפילו מדמית ליה לשולחן, נמי תועיל בו לינה! ויש לומר: דלשון "שאפילו הוא על השולחן" משמע ליה נתינת טעם אההוא דסידרו אחר השבת, דלכך לא חיישינן עליה, משום דבכל לחם הפנים כמו הנסדר בזמנו אפילו הוא על השולחן ימים [רבים] — אין בכך כלום. ומיהו על כרחין לאו טעם גמור הוא, דהכא היינו טעמא: משום דכלי שרת אין מקדשין אלא בזמנן.

בירוצי מדות — אף על גב דנתקדשו, לוקחין מהן כבשים לעולות קייץ, כדפרישית בריש פירקין (פח,א): דלב בית דין מתנה עליהם.

מארבע ועמדו משלש מספק מארבע — בפרק "הזהב" (בבא מציעא נז,ב) מפרש: דהאי "רבית הקדש" היכי דמי? כגון שקיבל עליו לספק סלתות מארבע, ועמדו משלש — דמספק מארבע. דבחבירו, כי האי גוונא — אסור. ותימה: היכי דמי? אי דאית ליה סלתות או חיטין שיתחללו עליהן מעות הקדש — אפילו בהדיוט שרי, דאפילו על הגדיש תנן (שם עב,ב): פוסק עמו על הגדיש. וכי תימא: הא דשרי לפסוק עמו על הגדיש — היינו בפוסק לפי השער, (או) אפילו בשער הלקוטות. אבל אי מוזיל טפי — אסור אפילו ביש לו. והכא גבי הקדש, שרי — אי אפשר לומר כן, דהא בריש "הזהב" (שם מו,א) תניא: היו חמריו ופועליו תובעים אותו, ואמר לשולחני "תן

עיונים

פסולה בדפוסים ישנים אין גורסים מלה זו, וכן כתב רש"י ביומא (כט,ב) שאין לגורסה, שהרי מסקנת סוגיית הגמרא שם שאין זה נחשב כסידור שלא בזמנו, אלא כמי שסידרו הקוף (כלשון הסוגיה שם), שאינו נחשב לסידור כלל, ולא קידשו השולחן ולכך לא יפסל הלחם בהקטרת הבזיכים. אכן מדברי רש"י שבסוגייתנו עולה כי גורסים "פסולה", ולגירסה זו לשון זו מתייחסת לסידור הלחם, שאינו כהוגן. ויש שהסבירו שמוסבים הדברים על הקטרת הבזיכים, שההקטרה היא הפסולה, ולא הותר הלחם על ידה (תו"י יומא שם).

שמא יאמרו מפקידין בכלי שרת ר' זירא לא פירט מהי התקלה העלולה לבוא ממה שיאמרו הבריות כי מפקידים בכלי שרת. ויש שפירש שהכוונה שיבואו אנשים לומר כי אין פסול לינה בדבר הנמצא בכלי שרת, ויבואו להניח מן הקרבנות בכלי שרת לזמן מרובה (רש"י). ויש שפירש שהתקלה העלולה לבוא מכך היא שיבואו אנשים לומר כי מותר להניח בכלי שרת דברים למשמרת, כמונח בפקדון, ויניחו בהם אף דברי חולין (רבינו גרשום).

ר' יוחנן אמר... דברי ר' יוחנן ניתנים להתפרש כחולקים על דברי ר' חייא בר יוסף (שאמר שכוונת "מותר נסכים" היא בירוצי המידות), או כבאים להוסיף עליהם ולומר שאף סאה זו שמסופקת למקדש, מעבר לשער הנוכחי בשוק, גם היא בכלל "מותר נסכים". ויש מהאחרונים שהעלו כי אף אם מחלוקת היא זו — אין זה אלא שר' חייא בר יוסף סבור שאותה סאה נוספת אינה בכלל "מותר נסכים", ולא התקדשה, אלא הריהי מכלל רווחי המקדש, ותופנה לצרכי בדק הבית, ולדעת ר' יוחנן הריהי בכלל "מותר נסכים". ואולם בענין בירוצי המידות, הכל מודים שהם "מותר נסכים" (חו"ב). אכן מדברי הרמב"ם המביא את שני הדברים הללו להלכה, עולה כי לא נחלקו ר' חייא בר יוסף ור' יוחנן (ליקוטי הלכות).

אורח ההלכה

כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת כל כלי השרת אינם מקדשים אלא מדעת (ואף לא כדי להיפסל. מל"מ). כרבינא. (רמב"ם ספר עבודה הלכות פסולי המוקדשין פ"ג ה"כ).

המקבל עליו לספק סלתות מארבע ועמדו בשלש משלושים יום לשלושים יום פוסקים את שער היין והסולת עם הממונה על הספקת הנסכים למקדש. הוקרו הנסכים — מספק להם הממונה כשער שפסקו עמו. הוזלו — מספק להם כשער הזול. והשכר שמשתכר ההקדש בשערים אלו הוא הנקרא "מותר נסכים", ולוקחים בו עולות לקיץ המזבח. כברייתא וכשיטת ר' יוחנן. (רמב"ם שם הלכות כלי המקדש והעובדים בו פ"ז הי"ג. וראה ראב"ד שם ה"ט וכס"מ).

וְרַבִּי יוֹסֵי סָבַר: אִידִי וְאִידִי — נִמְשְׁחָה מִבַּפְּנִים וְלֹא נִמְשְׁחָה מִבַּחוּץ, וְהָכָא הַיְינוּ טַעֲמָא: דְּלַח — נֶעֱקָר, וּמִגַּוָּוהּ דְּמָנָא קָא אָתֵי, וְהַיְבֵשׁ — אֵינוֹ נֶעֱקָר. וְכִי נֶעֱקָר מַאי הָוֵי? גַּבְרָא לְמַאי דְּצָרִיךְ קָא מְכַוֵּין! אָמַר רַב דִּימִי בַּר שִׁישְׁנָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב, זֹאת אוֹמֶרֶת: כְּלֵי שָׁרֵת מְקַדְּשִׁין שֶׁלֹּא מִדַּעַת. רָבִינָא אָמַר, לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ: כְּלֵי שָׁרֵת אֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא מִדַּעַת, וּגְזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ מוֹצִיאִין מִכְּלֵי שָׁרֵת לַחוֹל. מוֹתִיב רַבִּי זֵירָא: סִידֵּר אֶת הַלֶּחֶם וְאֶת הַבְּזִיכִין לְאַחַר הַשַּׁבָּת, וְהִקְטִיר אֶת הַבְּזִיכִין בַּשַּׁבָּת — פְּסוּלָה. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? יַנִּיחֵנוּ לַשַּׁבָּת הַבָּאָה, שֶׁאֲפִילּוּ הוּא עַל שֻׁלְחָן יָמִים רַבִּים — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. וְאַמַּאי? הָתָם נַמִּי לֵימָא: גְּזֵירָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ מַפְקִידִין בִּכְלֵי שָׁרֵת! — פְּנִים אַחוּץ קָא רָמֵית? פְּנִים — לָאו כּוּלֵּי עָלְמָא יָדְעִי, חוּץ — כּוּלֵּי עָלְמָא יָדְעִי.

ד תְּנַן הָתָם: מוֹתַר נְסָכִים לְקֵיץ הַמִּזְבֵּחַ. מַאי "מוֹתַר נְסָכִים"? רַבִּי חִיָּיא בַּר יוֹסֵף אָמַר: בֵּירוּצֵי מִדּוֹת. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, כְּאוֹתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ: הַמְקַבֵּל עָלָיו לְסַפֵּק סְלָתוֹת מֵאַרְבַּע, וְעָמְדוּ בְּשָׁלֹשׁ — יְסַפֵּק מֵאַרְבַּע,

הלבונה שבבזיכים, והלחמים הותרו לאכילה על ידי הקטרה זו. ואם **סידר** (ערך) **את הלחם** וכן **את הבזיכין** שלא בזמנם הראוי אלא **לאחר השבת והקטיר את הבזיכין בשבת** הקרובה — הקטרה זו **פסולה**, ופוסלת את הלחם (שלא היה ערוך על השולחן משבת לשבת). **כיצד יעשה** (ינהג) בלחם ובבזיכים הללו כדי שלא ייפסלו? — **יניחנו** (ישאיר) את הלחם ואת הבזיכים על שולחן הפנים אף **לשבת הבאה**, ולא יסלק אותם מעל השולחן בשבת הקרובה. וכך יימצא שיתקדשו הלחם והבזיכים בשבת הקרובה, שהרי היו על השולחן משבת לשבת, ובשבת שלאחריה יוחלפו בלחם אחר, וייאכל הלחם. ומותר הדבר, שהרי **אפילו הוא** הלחם והבזיכים נמצאים **על השלחן ימים רבים** — **אין בכך כלום**. שכל זמן שלא הורידום מהשולחן, אין בהם דין לינה. ועתה שאמרנו שחכמים גזרו מפני האומרים מוציאים מכלי שרת לחול, יש לשאול: **אמאי** [מדוע] הותר הדבר להיעשות כן, והרי **התם נמי לימא** [שם, בלחם הפנים גם כן יש מקום לומר] שאין לעשות כן, משום **גזירה, שמא יאמרו** האנשים הרואים שמשאירים לחם על שולחן הפנים מעבר למידת הזמן הרגילה כי **מפקידין** (מותר להפקיד, לשמור) דברים **בכלי שרת!** ודוחים את הקושיה: וכי מדבר הנעשה **בפנים** (היכל המקדש), כמעשה לחם הפנים, על דבר שנעשה **בחוץ** (בעזרה שבמקדש), כמדידה לצורך המנחות, **קא רמית** [אתה משליך, מראה סתירה]?! שהרי בדבר הנעשה **בפנים** בתוך ההיכל — **לאו כולי עלמא ידעי** [אין הכל יודעים] מה נעשה בו. ואין חשש שהבריות יראו ויבואו לכלל טעות. מה שאין כן בדבר שנעשה **בחוץ**, כמדידה לצורך המנחות, **כולי עלמא ידעי** [הכל יודעים] מה נעשה, ויש לחשוש שעלולים הם להסיק מסקנות מוטעות ממה שראו, ולכך גזרו חכמים בדבר.

ד מתוך שנידון דינם של בירוצי המידות, מביאים עוד מהנשנה בעניינם. **תנן התם** [שנינו שם, במסכת שקלים]: הדבר **המותר** (הנשאר) מן **הנסכים** הריהו מיועד לקניית עולות שיוקרבו **לצורך** קרבנות **קיץ המזבח**. ושואלים: **מאי** [מהו] **"מותר נסכים"? ר' חייא בר יוסף אמר:** הכוונה **לבירוצי המדות**. שבירוצים אלה נאספים, ובדמיהם קונים עולות לקיץ המזבח. **ור' יוחנן אמר:** משמעות "מותר נסכים" היא **כאותה** הלכה **ששנינו** במסכת שקלים: אדם **המקבל** (המתחייב) בהסכם **עם** גזבר המקדש כי **עליו לספק** למקדש **סלתות** (מידות רבות של סולת) למקדש כל השנה כולה, תמורת תשלום הניתן לו מקופת ההקדש. ובשעת ההסכם היה שער הסולת ארבע סאים בסלע אחד. ובמהלך השנה התייקרו הסאים, ועלה שערם **מארבע** סאים בסלע, **ועמדו בשלש** סאים בסלע — **יספק** למקדש ככל כמות הסולת שהתחייב לה, וכשער הקודם, שהוא **מארבע** סאים בסלע.

מסורת הש"ס

ד. עיין סוכה מט,ב. נ,א. סוטה ז,א. יד,ב. מנחות סח,ב. ירושלמי סוכה פ"ד ה"ז.
ה. סוטה ו,ב. מנחות עט,ב.
ו. יומא כט,ב. מנחות ק,א. תוספתא מנחות פ"יא יז—יח.
ז. יומא שם. זבחים פז,א. מנחות ק,א.
ח. שקלים פ"ד משנה ד. כתובות קו,ב.
ט. ירושלמי שקלים פ"ד ה"ב (בחילוף מ"ד).
י. שקלים פ"ד מ"ה ט. ב"מ נז,ב. ירושלמי שקלים פ"ד ה"ב.

גרסות

ואידי נמשחה בכתי"מ: **ואידי נמשחו.**
לאחר השבת יש בכתי"י: **באחד בשבת.**
פסולה בדפו"י וכן ברש"י יומא מלה זו חסרה.
שלחן ימים רבים בכתי"מ: **השלחן ימים.**
בירוצי מדות בכתי"מ: **בירוצי המדות.**

לשון

קיץ המזבח
בברייתא (ראה שבועות יב,א) הוסברה לשון זו מלשון קיץ־תאנים. והכוונה היא, לכמו שאדם אוכל לאחר עיקר הארוחה פירות מתוקים כגון תאנים, כך היו מביאים למזבח קרבנות נוספים, כדי שלא יהיה המזבח פנוי בלא קרבן כלל. קיץ המזבח לא היה איפוא קבוע, אלא היה תלוי בהזדמנות, כאשר היו רבים שהביאו קרבנותיהם לא הוצרכו לכך, אבל בימים שבהם לא היו קרבנות נדבה, היו מוסיפים עוד עולות נוסף לקרבנות התמיד.

שפע למד את עמי www.hashefa.co.il © כל הזכויות שמורות. להסדרת אישור שימוש בתכנים נא לפנות לדוא"ל info@hashefa.com

ולחילופין, אם בשעת ההסכם היה שער הסולת שלוש סאים בסלע אחד, ובמהלך השנה הוזלו החיטים **משלש** סאים בסלע **ועמדו** על שער של **מארבע** סאים בסלע — הריהו **מספק** כמות סלתות למקדש כשער **מארבע** סאים בסלע. ונמצא שבמקרה זה, הריהו מספק עתה למקדש כמות של סאים הגדולה ממה שהיה מספק בשעת ההסכם. וטעם הדבר שבשני המקרים הללו סָפֵק הסלתות למקדש הוא המפסיד — **שבכל** עסק שבין ההדיוט להקדש — **יד הקדש על העליונה** (גוברת). ולדעת ר' יוחנן אותן סאים נוספות הניתנות למקדש (במקרה שבו הוזלו החיטים) הן הנקראות במשנה בשקלים "מותר נסכים", והם שמובאים לקיץ המזבח. ובעקבות שני ההסברים הללו מהו "מותר נסכים", מעירים: **תניא כוותיה** [שנויה ברייתא כשיטתו] של **ר' חייא בר יוסף** האומר ש"מותר נכסים" הוא בירוצי המידות, **ותניא כוותיה** [שנויה ברייתא כשיטתו] של **ר' יוחנן** האומר ש"מותר נכסים" הוא תוספת הסאים המסופקות למקדש כשהוזל מחיר החיטים. ומפרטים: **תניא כוותיה** [שנויה ברייתא כשיטתו] של **ר' חייא בר יוסף: בירוצי מידות הללו מה היו עושין בהן? אם יש זבח** (קרבן) **אחר** הקרב באותו יום — **יקריבו עמו** את הנסכים הללו. **ואם** לא היה זבח אחר שיבואו בו כנסכיו, **ולנו** (עבר על הבירוצים הללו לילה, בלא שקרבו) — **יפסלו** בכך **בלינה. ואם לאו** [לא] הובאו הבירוצים כנסכי זבח אחר, ולא נפסלו בלינה — **מקיצין בהן את המזבח**, ומסבירים: **קיץ המזבח הזה מהו** עניינו? יפדו אותם, ויקנו בדמיהן בהמות **לעולות**, ויתקיים בהם דין העולה: **הבשר** קרב כולו **לשם** על המזבח, **והעורות ניתנים לכהנים. וכן תניא כוותיה** [שנויה ברייתא כשיטתו] של **ר' יוחנן: המקבל עליו לספק** למקדש במשך השנה **סלתות**, ובאותה שעה היה שער החיטים **מארבע** סאים בסלע, והתייקרו החיטים **ועמדו** על שער **משלש** סאים בסלע — הריהו **מספק** למקדש כשער הזול שהוא **מארבע** סאים בסלע. וכן אם כאשר קיבל עליו לספק את הסלתות למקדש היה שער החיטים **משלש** סאים בסלע, ולאחר מכן הוזלו החיטים, **ועמדו** בשער שהוא **מארבע** סאים בסלע — הריהו **מספק** למקדש כשער הזול, שהוא **מארבע** סאים בסלע. וטעם הדבר הוא משום **שיד הקדש על העליונה, וזהו ששנינו: מותר נסכים לקיץ המזבח.**

א משנה כל **קרבנות הציבור והיחיד טעונין נסכים, חוץ מן הקרבנות** הבאים: **בכור** הבהמה, וקרבן **המעשר** הבא מן הבהמה, וקרבן **הפסח, והחטאת, והאשם** שאינם טעונים הבאת נסכים עם הקרבתם. ואין זה כלל מוחלט ביחס לחטאות ואשמות, **אלא שחטאתו של מצורע ואשמו** יוצאים מן הכלל, ששני קרבנות אלה, אף שהם חטאת ואשם **טעונין נסכים.**

ב גמרא שנינו במשנתנו כי כל הקרבנות, הן של ציבור והן של יחיד, חייבים בהבאת נסכים. ובענין זה עוד **תנו רבנן** [שנו חכמים] בברייתא על הנאמר בכתובי פרשת הנסכים. שכן בתחילה נאמר "...כי תבואו אל ארץ מושבותיכם אשר אני נותן לכם. ועשיתם אשה לה' עולה או זבח לפלא נדר או בנדבה או במועדיכם לעשות ריח ניחוח לה' מן הבקר או מן הצאן" (במדבר טו, ב—ג). ובדינם של הקרבנות הללו נאמר בהמשך הכתובים "והקריב המקריב קרבנו לה' מנחה סולת עשרון בלול ברביעית ההין שמן. ויין לנסך רביעית ההין תעשה על העולה או לזבח לכבש האחד" (שם ד—ה). ומעתה יש לדון בכתובים הללו: מן האמור **"ועשיתם אשה לה'"** כשלעצמו — **יכול** היית ללמוד כי **כל העולה לאישים** (על אש המזבח לקרבן) **יהא טעון** הבאת **נסכים** עימו, בהן. ולא דמי נמי ל"שקול ארבע זוזי, ולימא ליה לפלניא דלוזפן זוזי" — דהא פשיטא ודאי דאסור למימר לחבריה "אנא מוזיפנא לך זוזי והב לפלניא ארבע זוזי".

משלש ועמדו מארבע מספק מארבע — בהא ליכא קולא בהקדש טפי מבהדיוט לרבי יהודה, דתנן בסוף "איזהו נשך" (בבא מציעא עב,ב): אף על פי שלא פסק עמו ועמדו — מרבע סאין בסלע — מספק מארבע סאין. ואותה סאה שנותן להקדש יותר ממה שקיבל עליו — הייבו "מותר נסכים", שהן לקיץ המזבח. ואם לנו — לפי שאין שם זבח אחר. **הבשר לשם ועורות לכהנים** — דמהו דתימא: הואיל ולקיץ המזבח הוא — יהא כולו עולה, ואפילו עורה. שיחזור ויקח מדמי עור הבהמה לצורך עולה, ולא יהא עורה לכהנים. קא משמע לן.

משנה חוץ מן הבכור ומעשר ופסח — דהנך כולהו — משום חובה ניתנו, אבל חטאות משכחת בליבור נמי. אלא חטאת וכו' — ואף על גב דאמרינן "חוץ מחטאת ואשם" — חטאתו ואשמו של מצורע טעונין נסכים, משום דכתיבי בהדיא.

רש"י בת"י

ועמדו מארבע מספק מארבע — לא [יהא] הדיוט חמור מהקדש. דלכל זמן שלא משך — יכול לחזור, ואותו מותר סולת שחוזרין [ומספקין] — מקיצין את המזבח. וסלתות קרי "נסכים", שהרי למנחת נסכים הם באים. ואם לנו נפסלו בלינה.

גמרא ועשיתם אשה כו' — זהו פרשת נסכים, נפרשת "שלא לך אנשים".

תוספות

לי בדינר מעות ואפרנסם, ואני אעלה לך יפה דינר וטריסית". אם יש לו — מותר, כדפרישית: דמטבע נעשה חליפין, או בפרוטטות. דכיון דיש לו — אוזולי אוזיל גביה, ואין כאן אגר נטר ליה. ואם אין לו אפילו גדיש — אם כן, מה מרויחו בהקדמת מעות? הרי לא יוכל להשתמש בהן, דאין להם על מה שיתחלל, ולא נפקי לחולין! ויש לומר: דלעולם בדלית ליה אפילו גדיש, אלא מקבל מעות הקדש והולך אצל בעלי בתים שנותנין לו יותר מארבע סאין, ומרויח היתר. ומה שאין נותן להקדש אותו העודף, מידי דהוה אמשלש ועמדו אארבע — משום דלא יהיב להקדש אלא כפי השער, והשער הוא מארבע. ומיהו לפי טעם זה, היה מותר להוליך מעות הקדש לסחורה, כדי להשתכר בהן. וזהו תימה, דאם כן, אמאי לא אשכחן ריבית בהקדש בכי האי גוונא, בפרק "הזהב" (בבא מציעא נז,ב)?! לכך נראה דאין נכון לעשות כן — או משום בזיון הקדש, או משום שלא יבא לידי מעילה. והא דשרי הכא בהקדש ואסור בהדיוט — יש לומר: כי ההיא דסוף "איזהו נשך" (שם עד,א): אמר רב, מחוסר שתים — פוסק, שלש — אינו פוסק. ושמואל אמר: בידי אדם, אפילו מאה — פוסק. בידי שמים, אפילו אחת — אינו פוסק. תנן: פוסק עמו על הגדיש, והא מחוסר משדא בחמה למיבש ולמידש ומידד? ומשני: כגון דשדא בחמה ויבש. ולשמואל [דאמר בידי שמים אפילו אחד אינו פוסק, והא מחוסר] מידד, דבידי שמים היא! אפשר בנפוותא. ובהקדש אפילו מחוסר כל הני — שרי. ועוד יש לומר: דמיירי הכא בעשירים המתנדבים ונותנין מעות חולין למוכרי סלתות, כדי לספק מארבע. ואפילו למאן דחייש שמא לא ימסרום יפה, בפרק "הבית והעליה" (שם קיח,א) גבי "שומרי ספיחים בשביעית, דאין מתנדב שומר חנם" — הכא ליכא למיחש. דאפילו לא מסרו העשירים יפה יפה, מכל מקום מוכרי הסלתות שקיבלו המעות מוסרין אותם יפה יפה. וכי תימא: אפילו ריבית קצוצה לישתרי, שילוו העשירים מאה של חולין לשלם להקדש מאה ועשרים, כדאשכחן ב"הזהב" (בבא מציעא נז,ב) גבי "אבני בית המסורות לגיזבר"! לא דמי, דהתם — הכל יודעים שהאבנים עומדות לבנין, וליכא למיגזר אטו הדיוט. אבל הכא — גזרינן דילמא אתי למימר, דכי מלוה מאה במאה ועשרים, שרי אם הקדישום אחר כך, כי היכי דשרי להלוותן מאה לשלם להקדש מאה ועשרים. ועוד: דאפילו כי האי גוונא אסור מדאורייתא, דחשיב כאילו הויא הנאה למלוה, כיון דקעביד על פיו, כגון "תן מנה לפלוני ואקדש אני לך" דמקודשת מדין ערב. ולא דמי לאבני בנין, שאין לגזבר חלק בהן. ולא דמי נמי ל"שקול ארבע זוזי, ולימא ליה לפלניא דלוזפן זוזי" — דהא פשיטא ודאי דאסור למימר לחבריה "אנא מוזיפנא לך זוזי והב לפלניא ארבע זוזי".

מסורת הש"ס

א. תוספתא מנחות פ"י ח.

ב. שקלים פ"ד מ"ט. ב"מ נז,ב. ירושלמי שקלים פ"ד ה"ב.

ג. ספרי במדבר טו, ג (שינויים). עיין ספרי זוטא במדבר טו, ג (בקיצור).

גרסות

מספק יש בכת"י: **יספק.**

על העליונה יש בכת"י: **לעליונה.**

ואם לאו מקיצין בכת"מ: **ומקיצין.**

וקיץ זה מהו עולות הבשר לשם יש בכת"י: **וקיץ מהן בשר למזבח.**

הציבור והיחיד בכת"מ: **היחיד והציבור.**

והמעשר והפסח והחטאת והאשם בכל כתה"י: **ומעשר ופסח וחטאת ואשם.**

תנו רבנן ועשיתם בכת"מ: **כל קרבנות ת"ר ועשיתם.**

יהא טעון בכת"מ: **טעון** ויש בכת"י: **טעונות.**

עיונים

אם יש זבח אחר יקריבו עמו תהו אחרונים על קביעה זו, שהרי לעיל (עט,ב) הובאו דברי רב חסדא כהלכה פשוטה ששמן שהופרש למנחה אחת אינו קרב למנחה אחרת. והובאו דברים אלה להורות כי כך הוא הדין אף בנסכים. ומאחר ודברי ברייתא זו אמורים כשיטת האומר שבירוצי המידות התקדשו, כיצד יובאו בירוצי המידות כנסכים לקרבן אחר, ובמה נשתנו מדין השמן והיין האמורים לעיל?! והסבירו כי שונה היא מהות התקדשות בירוצי המידות ממהות התקדשותם של אלה, שכן היין והשמן התקדשו לצורך קרבן זה דווקא, ולכך אין הם ניתנים לקרבן אחר. ואולם הבירוצים לא התקדשו דווקא למנחה זו, אלא לקרבן באשר הוא, ומלכתחילה התקדשו אף לקרבן האחר (נתיבות הקודש).

ואם לנו יפסלו בלינה ואם לאו מקיצין בהן את המזבח שלושה דינים נאמרו איפוא בברייתא זו בדין הבירוצים: אם יש זבח אחר — הריהם קרבים עמו; אם לנו — נפסלו בלינה; ואם לאו — הריהם ניתנים לקיץ המזבח. אכן לנוסח דברים זה, לא התפרש כיצד בדיוק הם המצבים השני והשלישי: כשאמרה הברייתא "אם לנו" — האם הכוונה שלנו הבירוצים לאחר שקרבו עם קרבן אחר, או שהכוונה שהבירוצים לנו כיון שלא הוקרבו עם קרבן אחר. וכן כשאמרה הברייתא "ואם לאו" — כלפי מה מוסבים הדברים: האם הכוונה היא שלא לנו הבירוצים, או שהכוונה היא שלא נמצא קרבן אחר שיקרבו עמו הבירוצים. רש"י פירש ש"אם לנו" — הכוונה שלנו מפני שלא היה זבח אחר שיקרבו עמו הבירוצים. ונמצא לפי זה שהלינה פוסלת את הבירוצים, אף כשלא הוקרבו עם זבח אחר (משל"מ). ולכך יש למוכרם עוד באותו יום לצורך קיץ המזבח, לפני שייפסלו בלינה (ואחרונים תמהו על כך: שהרי כיון שפודים אותם, הרי זה מוכיח שאין בהם קדושת הגוף, ומדוע ייפסלו בלינה. קה"י). ו"אם לאו" — הכוונה לומר, שלא נמצא קרבן אחר שיקרבו עמו, וגם לא לנו הבירוצים. אכן הקשו על שיטת פירוש זו, שנמצא לפיה שאין סדר הברייתא מכוון (משל"מ).

והכס"מ פירש (וכן משמע מדברי הרמב"ם) ש"אם לנו" — הכוונה היא שהיה זבח אחר (והתקדשו עמו הבירוצים), ולא הוקרבו הבירוצים (ואם לא היה שם זבח אחר — לא היתה הלינה פוסלת את הבירוצים. משל"מ). ו"אם לאו" — שלא היה שם זבח אחר, ולכן לא התקדשו הבירוצים כלל בקדושת הגוף, ולכך אין הם נפסלים בלינה. והריהם נפדים ויוצאים לחולין, וקונים בדמיהם בהמות להקרבה כעולות לקיץ המזבח.

הבשר לשם ועורות לכהנים הברייתא לא הסתפקה בקביעה כי הרי זה לעולות, אלא הוסיפה ופירטה שהבשר יעלה כולו על המזבח, והעורות יינתנו לכהנים, כדינה הרגיל של העולה. והסביר רש"י את הצורך שבפירוט זה, שכן היה מקום לומר כי מכיון שהדבר ניתן לקיץ המזבח — יהא כולו לקיץ המזבח. ולכן הקרבן שנקנה בדמי החיטים הללו, בשרו יקרב על המזבח כולו, ואולם עורו ימכר. והדמים שיתקבלו ממכירת העור ישמשו לקניית קרבן נוסף, שבשרו יעלה על המזבח. לכך פירשה הברייתא שלא כך הוא הדין, אלא העורות ניתנים לכהנים.

כל קרבנות הציבור והיחיד טעונין נסכים בדין חיוב הנסכים בכלל הקרבנות אמרו המפרשים כי בעיקר הקרבן עצמו הוא "ריח הניחוח" העולה ומרצה, ואין צורך בנסכים לצורך הריצוי. ואכן בימים קדמונים (הבל, נח, אברהם) לא נזקק הקרבן לנסכים. אכן מחטא העגל ואילך הוצרך קרבן התמיד (שהוא קרבן ציבור) לבוא במנחה ובנסכים. ולמן חטא המרגלים, אף קרבן יחיד הוצרך לבוא במנחה ונסכים (פי' ספורנו עה"ת, במדבר טו, ג. איזהו מקומן).

והחטאת והאשם אלא שחטאתו של מצורע ואשמו טעונין נסכים שכן עיקר הטעם שהחטאת והאשם פטורים מהבאת נסכים הריהו כדי שלא יהיו קרבנות אלה מהודרים (כדברי ר' שמעון בברייתא סוטה טו,א). ומעתה יש לומר, כי חטאתו ואשמו של מצורע טעונים נסכים, מפני שאין הם באים על חטא וצריכים הם לבוא בהידור כשאר הקרבנות (רמב"ם פיהמ"ש). והטעם שחטאתו ואשמו של נזיר אינם טעונים נסכים — הרי זה כשיטת ר' שמעון הסבור כי הנזיר חוטא הוא על שציער עצמו מן היין, ולכן אין זה ראוי שיבואו קרבנותיו בהדר. מה שאין כן המצורע — אף שאמנם נגע הצרעת בא על חטא, כבר התכפר בנגעו, וקרבן זה המובא על ידי המצורע ביום טהרתו אינו בא להכשירו ולטהרו (סוטה שם).

יכול כל העולה לאישים יהא טעון נסכים אפילו מנחה כלומר, שתהא המנחה טעונה נסכי יין, שאין לומר שהכוונה היא להצריכה מנחת נסכים — שהרי היא עצמה מנחה היא (רשב"א).

אורח ההלכה

בירוצי מידות הללו מה היו עושין בהן מה היו עושין בבירוצין? אם יש שם זבח אחר — יקריבו אותם עמו, ואם לנו — יפסלו בלינה. ואם אין שם זבח אחר — מקייצין בהם את המזבח, שקונים בהם עולות, והבשר לה' והעורות לכהנים. כברייתא. (רמב"ם ספר עבודה הלכות מעשה הקרבנות פ"ב ה"י—יא).

כל קרבנות הציבור והיחיד טעונין נסכים הקרבנות הטעונים נסכים הם עולת בהמה (ובכלל זה כבש יולדת ואיל של כהן גדול) ושלמים בלבד, בין שהם קרבן ציבור בין קרבן יחיד. כמשנה. (רמב"ם שם ה"ב).

חוץ מן הבכור והמעשר והפסח והחטאת והאשם אין מביאים נסכים עם החטאת, האשם, הבכור, המעשר והפסח. לפי שנאמר בענין חובת הבאת הנסכים "לפלא נדר או נדבה" — דבר הבא בנדר ונדבה, יצאו אלו הואיל ואינם באים בנדר ונדבה. אבל מביאים נסכים ויין לשלמי חגיגה ועולת ראייה. כמשנה. (רמב"ם שם וה"ג).

חובת נסכים בחטאת מצורע ואשם אף שאין מביאים נסכים עם החטאת והאשם, יצאו מכלל אלו חטאת מצורע ואשמו שמביאים עמהם נסכים כמפורש בתורה. כמשנה וכגמרא. (רמב"ם שם ה"ב).

שפע למד את עמי www.hashefa.co.il © כל הזכויות שמורות. להסדרת אישור שימוש בתכנים נא לפנות לדוא"ל info@hashefa.com

גמרא ואפילו מנחה — הבאה בפני עצמה בלא זבח. תלמוד לומר עולה — דמנחה הבאה עם זבח טעונה נסכים, ולא מנחה הבאה בפני עצמה בלא זבח. משמע להוציא את אלו — בכור ומעשר ופסח וחטאת ואשם, שאין בנדבה אלא חובה הן, (ומאי ניהו: עולת ראייה ושלמי חגיגה) שאינם חובת הרגל אלא עולת ראיה — ל"לא ירא פני ריקם", וחגיגה — לשלמים. ומוספין וחובת היום לא מצי להוציא, אף על גב דלא הוו בנדר ובנדבה — דהא בהדיא כתב בהו נסכים. משמע להביא את אלו — עולות ראייה ושלמי שמחה, משום דהוא דומיא דעולות ושאר עולות הבאין בנדר ובנדבה שאינן חובת הרגל. אביא שעירי חטאת — דהואיל ובאין במועד יהו טעונין נסכים. בן בקר בכלל היה — דהא כתיב ברישיה דקרא "לעשות ריח ניחוח לה' מן הבקר או מן הצאן", "וכי תעשה בן בקר" למה לי? ליכתוב "והקריב על בן הבקר" וגו'! אף כל הבא בנדר — טעון נסכים, לאפוקי שעירי חטאת — דלא מצינו חטאת שיהא בא בנדר ובנדבה. מן הבקר או מן הצאן מה תלמוד לומר — והלא כבר נאמר "זבח", וכולהו בכלל זבח ניהו? אפילו עולת העוף — יביא עמה נסכים. יביא משניהם — בקר וצאן. ורבי יונתן למה לי קרא — לחלק מן הבקר או מן הצאן? הא גבי מקצת אמיו ואמו אמר (סנהדרין סו,א): כיון דלא כתיב בהו "יחדו" — משמע נמי אחד אחד, עד שיפרוט לך הכתוב "יחדו".

רש"י בת"י

שעירי חטאת — של מוספי רגלים, דבכולהו כתיב "ושעיר חטאת אחד". כל המקרבות של הלכה זו כתובים באותה פרשה. בכלל היה — בכלל "ועשיתם אשה", דשמעינן מינה דכל אשה טעון נסכים, חוץ מאלו דלמעט. לפי שנאמר עולה — "עולה או זבח" משמע: כל עולה טעונה נסכים, ואפילו עולת העוף. ועוף אינו זבח — דבמליקה הוא, ולא בזביחה. תלמוד לומר מן הבקר או מן הצאן — "או" בא לחלק, שאם רצה — אחד יביא, ואם רצה — שניים יביא. ורבי יונתן למה לי קרא — לחלק? הא אמר — לגבי "אביו ואמו קלל" — משמע שניהם כאחד ומשמע אחד אחד בפני עצמו. עד שיפרט לך הכתוב יחדו — והכא נמי, כיון דכתיב "מן הבקר ומן הצאן", ולא כתיב "יחדו" — ממילא שמעינן שאם רצה להביא אחד יביא. סלקא דעתך אמינא הואיל וכתיב — בויקרא "ומן הצאן", דכיון דשני קרא בדיבוריה, דכתיב "מן הבקר ומן הצאן" — ודאי דוקא כתיב. מדגבי בקר כתיב "מן", וגבי צאן כתיב "ומן", משמע דוקא נקט גבי בקר — משום דלפרושי מן הבהמה אתא, וגבי צאן — לאוסופי אתא, כתיב "ומן". והכי קאמר: מזה אחד, ומזה אחד יביא, וכמאן דכתיב "יחדו" דמי.

אֲפִילּוּ מִנְחָה? תַּלְמוּד לוֹמַר "עֹלָה". שְׁלָמִים מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר "זֶבַח". תּוֹדָה מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר "אוֹ זֶבַח". יָכוֹל שֶׁאֲנִי מְרַבֶּה אַף בְּכוֹר וּמַעֲשֵׂר וּפֶסַח וְחַטָּאת וְאָשָׁם? תַּלְמוּד לוֹמַר "לְפַלֵּא נֶדֶר אוֹ בִנְדָבָה", בָּא בְּנֶדֶר וּנְדָבָה — טָעוּן נְסָכִים, שֶׁאֵינוֹ בָּא בְּנֶדֶר וּנְדָבָה — אֵין טָעוּן נְסָכִים. מַשְׁמַע לְהוֹצִיא אֶת אֵלּוּ, אוֹצִיא אֶת חוֹבוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמַת הָרֶגֶל בְּרֶגֶל, וּמַאי נִינְהוּ? — עוֹלוֹת רְאִיָּיה וְשַׁלְמֵי חֲגִיגָה? תַּלְמוּד לוֹמַר "אוֹ בְּמוֹעֲדֵיכֶם", כָּל הַבָּא בְּמוֹעֲדֵיכֶם טָעוּן נְסָכִים. מַשְׁמַע לְהָבִיא אֶת אֵלּוּ, אָבִיא שְׁעִירֵי חַטָּאת הוֹאִיל וּבָאִין חוֹבָה בְּרֶגֶל? תַּלְמוּד לוֹמַר "וְכִי תַּעֲשֶׂה בֶּן בָּקָר", בֶּן בָּקָר בַּכְּלָל הָיָה, וְלָמָּה יָצָא? לְהַקִּישׁ אֵלָיו, מַה בֶּן בָּקָר מְיוּחָד — בָּא בְּנֶדֶר וּנְדָבָה, אַף כֹּל — בָּא בְּנֶדֶר וּנְדָבָה. "לַעֲשׂוֹת רֵיחַ נִיחֹחַ לַה'... מִן הַבָּקָר אוֹ מִן הַצֹּאן" — מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר "עֹלָה", שׁוֹמֵעַ אֲנִי אֲפִילּוּ עוֹלַת הָעוֹף בְּמַשְׁמַע, תַּלְמוּד לוֹמַר "מִן הַבָּקָר אוֹ מִן הַצֹּאן", דִּבְרֵי רַבִּי יֹאשִׁיָּה. רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר "זֶבַח", וְעוֹף אֵינוֹ זֶבַח, אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "מִן הַבָּקָר אוֹ מִן הַצֹּאן"? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר "אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַה' מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן", יָכוֹל הָאוֹמֵר "הֲרֵי עָלַי עוֹלָה" יָבִיא מִשְּׁנֵיהֶם? תַּלְמוּד לוֹמַר "מִן הַבָּקָר אוֹ מִן הַצֹּאן", רָצָה אֶחָד — מֵבִיא, רָצָה שְׁנַיִם — מֵבִיא. —[ד]וְרַבִּי יוֹנָתָן לָמָּה לִי קְרָא? הָאֲמַר: [ה]עַד שֶׁיִּפְרוֹט לְךָ הַכָּתוּב "יַחְדָּו"! —אִיצְטְרִיךְ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא: אֵלּוּ הַקְּרָבָנוֹת הָאֲחֵרִים הַחַיָּבִים אַף הֵם בִּנְסָכִים, שֶׁיִּהְיוּ קְרָבָנוֹת אֵלֶּה בְּדוּמֶה לְבֶן בָּקָר: מַה בֶּן בָּקָר הֲרֵיהוּ מְיוּחָד שֶׁהוּא בָּא בְּקָרְבַּן בְּנֶדֶר וּנְדָבָה, אַף כֹּל קָרְבַּן הַבָּא בְּנֶדֶר וּנְדָבָה הוּא הַחַיָּב בִּנְסָכִים. וּדְוֹרְשִׁים עוֹד בְּפְסוּקֵי פָּרָשַׁת הַנְּסָכִים. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ "לַעֲשׂוֹת רֵיחַ נִיחֹחַ לַה' מִן הַבָּקָר אוֹ מִן הַצֹּאן" מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? וּמַסְבִּירִים: לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּפָסוּק זֶה לְפָנַי כֵּן "עוֹלָה", וּמִלְּשׁוֹן זוֹ אֲפִשָׁר כִּי שׁוֹמֵעַ (מבין) אֲנִי שֶׁהַכַּוָּנָה לְכָל סוּגֵי הָעוֹלוֹת, וַאֲפִילּוּ עוֹלַת הָעוֹף בְּמַשְׁמַע הַדְּבָרִים, וְנִתְחַיֵּיבָה בִּנְסָכִים. לְכָךְ תַּלְמוּד לוֹמַר "לַעֲשׂוֹת רֵיחַ נִיחֹחַ לַה' מִן הַבָּקָר אוֹ מִן הַצֹּאן", לְלַמֵּד שֶׁאֵין מְבִיאִים נְסָכִים אֶלָּא בְּקָרְבַּן הַבְּהֵמָה וְלֹא בְּקָרְבַּן הָעוֹף. אֵלּוּ דִּבְרֵי רַבִּי יֹאשִׁיָּה. וְאִילּוּ רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר: כְּדֵי לְלַמְּדֵנוּ שֶׁעוֹלַת הָעוֹף אֵינָהּ טְעוּנָה נְסָכִים, אֵינוֹ צָרִיךְ לְכָךְ פָּסוּק זֶה, שֶׁהֲרֵי הוּא הַכָּתוּב אוֹמֵר "זֶבַח", וְעוֹף אֵינוֹ נִקְרָא "זֶבַח". אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "לַעֲשׂוֹת רֵיחַ נִיחֹחַ לַה' מִן הַבָּקָר אוֹ מִן הַצֹּאן"? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּפָתִיחָה לְפָרָשַׁת הָעוֹלָה: "...אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבַּן לַה' מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת קָרְבַּנְכֶם" (ויקרא א, ב), יָכוֹל שֶׁנִּלְמַד מִכָּתוּב זֶה בְּדִינוֹ שֶׁל הָאָדָם הַמַּקְדִּישׁ קָרְבָּן וְהֲרֵיהוּ אוֹמֵר בְּלָשׁוֹן "הֲרֵי עָלַי עוֹלָה" בְּלֹא שִׁפְרֵט בִּלְשׁוֹנוֹ אֵיזוֹ עוֹלָה כַּוָּנָתוֹ, שֶׁיָּבִיא בִּפְרָעוֹן נְדָרוֹ מִשֶּׁנִּיהֶם. לְכָךְ תַּלְמוּד לוֹמַר "מִן הַבָּקָר אוֹ מִן הַצֹּאן", לוֹמַר: רָצָה אֶחָד מֵהֶם — מֵבִיא, רָצָה שְׁנַיִם — מֵבִיא. וְשׁוֹאֲלִים: וּלְשִׁיטַת רַבִּי יוֹנָתָן, לָמָּה לִי קְרָא [מִקְּרָא] לְלַמְּדֵנוּ עִנְיָן זֶה? הָאֲמַר [הֲרֵי אָמַר] רַבִּי יוֹנָתָן עַצְמוֹ כְּכְלַל בְּדֶרֶךְ דִּרְשַׁת הַכְּתוּבִים: אֵין מַשְׁמָעָם שֶׁל שְׁנֵי דְּבָרִים הַנִּזְכָּרִים בַּמִּקְרָא כַּאֲשֶׁר וַי"וּ הַחִיבּוּר מַאֲגַדֵּם, לוֹמַר שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד, עַד שֶׁיִּפְרוֹט (יִפְרַשׁ) לְךָ הַכָּתוּב וַיֹּאמַר בָּהֶם אֶת הַמִּלָּה "יַחְדָּו". וְאִם כֵּן, אַף בְּעִנְיָנֵנוּ, אֵין מָקוֹם לוֹמַר שֶׁ"מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן" כַּוָּנָתוֹ לוֹמַר שֶׁיָּבִיא אֶת שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד! וּמַשִּׁיבִים: אַף שֶׁאִכָּן כָּךְ הוּא הַכְּלָל לְשִׁיטַת רַבִּי יוֹנָתָן, בְּעִנְיָנֵנוּ אֵיצְטְרִיךְ [נִצְרָךְ] כָּתוּב מְיוּחָד לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁאֵין הַכַּוָּנָה לִשְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד, שֶׁכֵּן סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא [יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ לוֹמַר]: שֶׁאֲפִילּוּ מִנְחָה תְּהֵא חַיֶּבֶת בִּנְסָכִים. לְכָךְ תַּלְמוּד לוֹמַר (מלמדנו הנאמר) בְּכָתוּב זֶה "עוֹלָה", שֶׁאֵין דִּין הַנְּסָכִים אָמוּר אֶלָּא בְּעוֹלָה, וְלֹא בְּמִנְחָה. וּמַעְתָּה שְׁלָמִים מִנַּיִן לָנוּ שֶׁאַף הֵם טְעוּנִים נְסָכִים? לְכָךְ תַּלְמוּד לוֹמַר עוֹד בְּכָתוּב זֶה "זֶבַח", שֶׁאַף הַשְּׁלָמִים בִּכְלַל חִיּוּב נְסָכִים. קָרְבַּן תּוֹדָה מִנַּיִן לָנוּ שֶׁאַף הוּא טָעוּן נְסָכִים? תַּלְמוּד לוֹמַר עוֹד בְּכָתוּב זֶה "אוֹ זֶבַח", שֶׁהוּא לְשׁוֹן רִיבּוּי. וּמַעְתָּה, לְאַחַר שֶׁרִיבִּינוּ אַף אֶת הַתּוֹדָה לְעִנְיַן חִיּוּב הַנְּסָכִים, יֵשׁ לִשְׁאוֹל: יָכוֹל שֶׁאֲנִי מְרַבֶּה מִכָּתוּב זֶה לְחִיּוּב נְסָכִים אַף אֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה, וְאֶת מַעֲשַׂר בְּהֵמָה, וְאֶת קָרְבַּן הַפֶּסַח, וְאֶת קָרְבְּנוֹת הַחַטָּאת וְהָאָשָׁם? תַּלְמוּד לוֹמַר עוֹד בְּכָתוּב זֶה "לְפַלֵּא נֶדֶר אוֹ בִנְדָבָה" — לוֹמַר: רַק קָרְבַּן הַבָּא בְּנֶדֶר וּנְדָבָה (כְּקָרְבְּנוֹת הָעוֹלָה, הַשְּׁלָמִים וְהַתּוֹדָה, שֶׁלִּמַּדְנוּ בָּהֶם שֶׁהֵם חַיָּבִים בִּנְסָכִים) הוּא הַטָּעוּן נְסָכִים. וְאִילּוּ זֶה שֶׁאֵינוֹ בָּא בְּנֶדֶר וּנְדָבָה — אֵין הוּא טָעוּן נְסָכִים, וְלֹכַח הַקְּרָבְנוֹת הַלָּלוּ, הַבָּאִים רַק כְּחוֹבָה, אֵינָם טְעוּנִים נְסָכִים. וּמִמַּשִּׁיכִים וְדָנִים: אִם כֵּן, אַחַר שֶׁמִּשְּׁמַע (שֶׁנִּשְׁמַע, שֶׁלִּמַּדְנוּ) שֵׁשׁ לְהוֹצִיא (לְמַעֵט) אֶת אֵלּוּ (בְּכוֹר, מַעֲשֵׂר, פֶּסַח, חַטָּאת וְאָשָׁם) מִכְּלַל הַטְּעוּנִים נְסָכִים, מִשּׁוּם שֶׁהֵם בָּאִים בְּחוֹבָה, אַבָּא וְאוֹצִיא גַּם אֶת קָרְבְּנוֹת חוֹבוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמַת הָרֶגֶל בְּרֶגֶל, וּמַאי נִינְהוּ [וּמָה הֵם]? עוֹלוֹת רְאִיָּיה וְשַׁלְמֵי חֲגִיגָה? לְכָךְ תַּלְמוּד לוֹמַר עוֹד בְּכָתוּב זֶה "אוֹ בְּמוֹעֲדֵיכֶם" — לְהוֹרוֹת: כָּל הַבָּא בְּמוֹעֲדֵיכֶם (אַף שֶׁהוּא שֶׁל חוֹבָה, כְּעוֹלוֹת רְאִיָּה וְשַׁלְמֵי חֲגִיגָה) הֲרֵיהוּ טָעוּן נְסָכִים. אִם כֵּן, מִשְּׁמַע (לְאַחַר שֶׁשָּׁמַעְתִּי) כִּי יֵשׁ לְהָבִיא (לְרַבּוֹת) לְחִיּוּב נְסָכִים אַף אֶת אֵלּוּ הַבָּאִים בְּמוֹעֲדִים, אַבִּיא אַף אֶת שְׁעִירֵי חַטָּאת שֶׁל מוּסְפֵי הָרְגָלִים שֶׁיִּהְיוּ טְעוּנִים נְסָכִים, הוֹאִיל וְהֵם בָּאִין חוֹבָה בְּרֶגֶל? תַּלְמוּד לוֹמַר בְּהַמְשֵׁךְ אוֹתָם כְּתוּבִים "וְכִי תַּעֲשֶׂה בֶּן בָּקָר" עוֹלָה אוֹ זֶבַח לְפַלֵּא נֶדֶר אוֹ שְׁלָמִים לַה'. וְהִקְרִיב עַל בֶּן הַבָּקָר מִנְחָה סוֹלֶת... וְיַיִן תַּקְרִיב לְנֶסֶךְ חֲצִי הַהִין אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה' (בְּמִדְבַּר טו, ט—י). וְיֵשׁ לִשְׁאוֹל: וְהֲלֹא בֶּן בָּקָר כְּבָר בִּכְלַל הָיָה, שֶׁהֲרֵיהוּ נִמְנֶה בַּתְּחִלַּת הַפָּרָשָׁה ("מִן הַבָּקָר") וּלְמָה יָצָא לְהַזְכִּירוֹ שׁוּב? עַל מְנַת לְהַקִּישׁ אֵלָיו אֶת הַקְּרְבָּנוֹת הָאֲחֵרִים הַחַיָּבִים אַף הֵם בִּנְסָכִים, שֶׁיִּהְיוּ קְרָבָנוֹת אֵלֶּה בְּדוּמֶה לְבֶן בָּקָר: מַה בֶּן בָּקָר הֲרֵיהוּ מְיוּחָד שֶׁהוּא בָּא בְּקָרְבַּן בְּנֶדֶר וּנְדָבָה, אַף כֹּל קָרְבַּן הַבָּא בְּנֶדֶר וּנְדָבָה הוּא הַחַיָּב בִּנְסָכִים. וּדְוֹרְשִׁים עוֹד בְּפְסוּקֵי פָּרָשַׁת הַנְּסָכִים. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ "לַעֲשׂוֹת רֵיחַ נִיחֹחַ לַה' מִן הַבָּקָר אוֹ מִן הַצֹּאן" מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? וּמַסְבִּירִים: לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּפָסוּק זֶה לְפָנַי כֵּן "עוֹלָה", וּמִלְּשׁוֹן זוֹ אֲפִשָׁר כִּי שׁוֹמֵעַ (מבין) אֲנִי שֶׁהַכַּוָּנָה לְכָל סוּגֵי הָעוֹלוֹת, וַאֲפִילּוּ עוֹלַת הָעוֹף בְּמַשְׁמַע הַדְּבָרִים, וְנִתְחַיֵּיבָה בִּנְסָכִים. לְכָךְ תַּלְמוּד לוֹמַר "לַעֲשׂוֹת רֵיחַ נִיחֹחַ לַה' מִן הַבָּקָר אוֹ מִן הַצֹּאן", לְלַמֵּד שֶׁאֵין מְבִיאִים נְסָכִים אֶלָּא בְּקָרְבַּן הַבְּהֵמָה וְלֹא בְּקָרְבַּן הָעוֹף. אֵלּוּ דִּבְרֵי רַבִּי יֹאשִׁיָּה. וְאִילּוּ רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר: כְּדֵי לְלַמְּדֵנוּ שֶׁעוֹלַת הָעוֹף אֵינָהּ טְעוּנָה נְסָכִים, אֵינוֹ צָרִיךְ לְכָךְ פָּסוּק זֶה, שֶׁהֲרֵי הוּא הַכָּתוּב אוֹמֵר "זֶבַח", וְעוֹף אֵינוֹ נִקְרָא "זֶבַח". אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "לַעֲשׂוֹת רֵיחַ נִיחֹחַ לַה' מִן הַבָּקָר אוֹ מִן הַצֹּאן"? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּפָתִיחָה לְפָרָשַׁת הָעוֹלָה: "...אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבַּן לַה' מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת קָרְבַּנְכֶם" (ויקרא א, ב), יָכוֹל שֶׁנִּלְמַד מִכָּתוּב זֶה בְּדִינוֹ שֶׁל הָאָדָם הַמַּקְדִּישׁ קָרְבָּן וְהֲרֵיהוּ אוֹמֵר בְּלָשׁוֹן "הֲרֵי עָלַי עוֹלָה" בְּלֹא שִׁפְרֵט בִּלְשׁוֹנוֹ אֵיזוֹ עוֹלָה כַּוָּנָתוֹ, שֶׁיָּבִיא בִּפְרָעוֹן נִדְרוֹ מִשֶּׁנִּיהֶם. לְכָךְ תַּלְמוּד לוֹמַר "מִן הַבָּקָר אוֹ מִן הַצֹּאן", לוֹמַר: רָצָה אֶחָד מֵהֶם — מֵבִיא, רָצָה שְׁנַיִם — מֵבִיא. וְשׁוֹאֲלִים: וּלְשִׁיטַת רַבִּי יוֹנָתָן, לָמָּה לִי קְרָא [מִקְּרָא] לְלַמְּדֵנוּ עִנְיָן זֶה? הָאֲמַר [הֲרֵי אָמַר] רַבִּי יוֹנָתָן עַצְמוֹ כְּכְלַל בְּדֶרֶךְ דִּרְשַׁת הַכְּתוּבִים: אֵין מַשְׁמָעָם שֶׁל שְׁנֵי דְּבָרִים הַנִּזְכָּרִים בַּמִּקְרָא כַּאֲשֶׁר וַי"וּ הַחִיבּוּר מַאֲגַדֵּם, לוֹמַר שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד, עַד שֶׁיִּפְרוֹט (יִפְרַשׁ) לְךָ הַכָּתוּב וַיֹּאמַר בָּהֶם אֶת הַמִּלָּה "יַחְדָּו". וְאִם כֵּן, אַף בְּעִנְיָנֵנוּ, אֵין מָקוֹם לוֹמַר שֶׁ"מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן" כַּוָּנָתוֹ לוֹמַר שֶׁיָּבִיא אֶת שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד! וּמַשִּׁיבִים: אַף שֶׁאִכָּן כָּךְ הוּא הַכְּלָל לְשִׁיטַת רַבִּי יוֹנָתָן, בְּעִנְיָנֵנוּ אֵיצְטְרִיךְ [נִצְרָךְ] כָּתוּב מְיוּחָד לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁאֵין הַכַּוָּנָה לִשְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד, שֶׁכֵּן סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא [יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ לוֹמַר]:

מסורת הש"ס

ד. ב"מ צד,ב. סנהדרין סו,א. פה,ב. שבועות כז,ב. חולין עח,ב. מכילתא שמות כא, טו. כא, יז. ילקי"ש תורה שכז. של. תשמה. עיין יומא נז,ב

ה. (הלימוד) נזיר לד,ב. סוטה ב,ב. לא,ב. ב"מ צה,א. סנהדרין סו,א. שבועות כז,ב. חולין עח,ב. קיד,ב. תוספתא שבועות פ"ג ח. מכילתא שמות כא, טו. כא, יז. ספרי במדבר ה, יג. ה, כה. ו, ד. ו, כ. לה, כט. ספרי דברים יא, כ. מדרש תנאים לדברים יט, טו. במ"ר פ"ט כב. פ"ט כט. פ"י כג. ילקי"ש תורה קלג. רכ. שכז. של. שנט. תעא. תקמד. תקעו. תקפג. תריח. תרלו. תשז. תשח. תשי. תשמה. תשפח. תתמד. תתצא. תתקכב.

גרסות

אפילו מנחה בכתי"מ: **ואפילו מנחה.**

בנדר ונדבה יש בכת"י: **בנדר.**

אוציא את בכתי"מ: **אוציא אף.**

עולות ראייה ושלמי חגיגה יש בכת"י: **שלמי חגיגה ועולת ראיה.**

או במועדיכם יש בכת"י: **במועדיכם.**

להקיש אליו מה בכתי"מ: **להקיש אליו ולומר לך מה.**

לפי שנאמר בכתי"מ: **משום שנאמר.**

שומע אני בכתי"מ: **הייתי שומע.**

תוספות

כשער הגבוה, יכול לומר לו "תן לי כזה, או תן לי מעותי".

אפילו מנחה תלמוד לומר עולה — תימה: דבריש "המזבח מקדש" (זבחים פג,ב) משמע דמדכתיב "עולה" — לא ממעטינן מנחה, גבי "כל הנוגע במזבח יקדש". דאמרינן: אי כתיב "עולה", ולא כתיב "כבשים" — הוה אמינא: כל עוליין, אפילו מנחה! ויש לומר: דשאני התם, דכתיב "כל הנוגע" — דמשמע לרבות. אי נמי: "זאת תורת" ריבה. אי נמי: הכא גבי נסכים, דכולן למזבח, מסתבר עולה ממש דכולה כליל.

שלמים מנין — ואם תאמר: שלמים בהדיא כתיבי (במדבר טו) "לפלא נדר או שלמים לה'"! ויש לומר: דהא ברישיה דההוא קרא כתיב "וכי תעשה בן בקר", ואתא "זבח" לרבויי מן הצאן.

שלמי חגיגה ועולת ראייה — הוה מצי למינקט כבשי עצרת, אלא נקט דבר הנוהג בכל הרגלים.

או במועדיכם — מ"במועדיכם" דריש, דלקמן (צא,א) דריש: "או" "או".

בן בקר בכלל היה — פירש בקונטרס: בכלל "ועשיתם אשה", דשמעינן: כל העולה לאישים. ובחנם פירש כן, דבהדיא כתיב בפרשה (במדבר טו) "מן הבקר או מן הצאן". ועוד כתיב בתריה "והקריב על בן הבקר". ולשון "בכלל" משמע כפירוש הקונטרס.

מה בן בקר מיוחד בא בנדר או בנדבה — ומפיק שעירי חטאת טפי — משום דאין כיוצא בהן נדבה. אבל שלמי דחגיגה ועולת ראייה — כיוצא בהן נדבה.

עיונים

עולות ראייה ושלמי חגיגה כרגיל היו עולי הרגל הבאים למקדש מביאים עמם את כל הקרבנות שנתחייבו בהם, הן הבאים לצורך השעה, והן אלה שהפרישו ונדרו קודם לכן. ובכלל הקרבנות שהתחייבו בהם לצורך השעה, הם "עולות ראייה" — עולות שחייב כל אדם להביא כשהוא בא ליראות במקדש. אכן נוסף לעולות אלה, ישנן גם עולות נדבה שאדם מפריש לשם תודה או לשם בקשת כפרה על עבירות מסויימות (שעבר על מצות עשה או על לאו הניתק לעשה), ואלה כיון שאין להן מועד הקרבה קבוע — יש והיו מובאות בזמן העליה לרגל. פרט לעולות היו מובאים ברגל "שלמי חגיגה" — קרבנות השלמים שציוותה התורה להביא ברגל, על מנת שיאכלו מהם הבעלים והכהנים, וחלק מן הבהמה היה מוקרב למזבח. ואף שלמים אלה הם חלק מחובת הרגל (וקרויים "חגיגה") וזמנם במשך כל ימי החג. אכן ישנם גם שלמים אחרים (שלמי תודה ונדבה) שאינם חובת הרגל, אבל היו מביאים אותם להרבות על ידם שמחה.

ועוף אינו זבח הסבירו ראשונים כי אכן אף ר' יאשיה אינו חולק על כך שעוף אינו בכלל "זבח", והכוונה היא לומר שאלמלא מיעוט מיוחד זה, היה מקום לומר שיש לרבות עופות מן הכתוב "עולה", הגם שאינם בכלל "זבח" (רשב"א).

ור' יונתן... האמר עד שיפרוט לך הכתוב יחדו מחלוקת עקרונית היא בין ר' יונתן ור' יאשיה בדרך פירוש המקראות באשר לתפקידה של וי"ו החיבור הבאה בין שני דברים: האם יש לראותה רק כמייחסת את האמור תחילה לשני הדברים, אלא שהם נשארים גם כל אחד ואחד לעצמו, או לומר שיש לראותם כדבר אחד. ועיקרה של מחלוקת זו, הנוגעת לעניינים רבים, היא מחלוקתם בפירוש הכתוב "כי איש אשר יקלל את אביו ואת אמו מות יומת" (ויקרא כ, ט), שלדעת ר' יאשיה משמעות פסוק זה כמוסב על האב והאם יחד, ולכן מפסוק זה בלבד לא היינו יודעים אלא את עונשו של המקלל את אביו ואמו גם יחד. ואילו לדעת ר' יונתן, בכל מקום במקרא שבו מנויים שני דברים כגון זה — יש בדבר משמעות שניהם כאחד, ויש בו גם משמעות כל אחד מהם בפני עצמו. עד שיפרוט לך הכתוב ויאמר במפורש "יחדיו" (כגון באיסור "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו". דברים כב, י), שרק אז חייב על שניהם יחד דווקא.

אורח ההלכה

עולות ראייה ושלמי חגיגה שלמי חגיגה ועולת ראייה חייבים בנסכים. כגמרא. (רמב"ם ספר עבודה הלכות מעשה הקרבנות פ"ב ה"ב וה"ג).

שפע למד את עמי www.hashefa.co.il © כל הזכויות שמורות. להסדרת אישור שימוש בתכנים נא לפנות לדוא"ל info@hashefa.com